

Nebojša Kujović
UPUTSTVO ZA RAZUMEVANJE ČOVEKA

Urednik
Zoran Kolundžija

Nebojša Kujović

UPUTSTVO
ZA RAZUMEVANJE
ČOVEKA



PROMETEJ
Novi Sad

SADRŽAJ

Posveta	7
Pogledaj, pogledaj	9
Ko smo	31
Šta smo sve napravili	35
Ideje pokreću i menjaju svet.....	36
Ovo je Zemlja za nas, ovo je Zemlja za svu našu decu	41
Glavni igrači	49
Ako nešto želiš, potrči.....	58
Mi vidimo sve, mi znamo sve	65
Kako se ponašamo	77
I jeste i nije.....	79
Živela potrošnja	91
Bljesak dolara u očima Bajе Patka	101
Ko je upravnik štamparije?.....	113
Pokazivanje mišića	119
Upotreba mišića	123
Neki su baš ubrzali	142
Igra vatrom	146
Istina i zablude	156
Danas mi, sutra možda vi	162
Verujem, ne verujem	173
Je l' znate vi koliko je sati	177
Čistim svoj život	183
Neljudska prava	189
Živeo kralj.....	198
Draga, pa mi smo bogati.....	205
Šta to uradismo ljudi	210
Prljave cipele.....	229
Dajte nam šarene pilule	232
Hedonizam i renesansa	246
Hajde da vidimo šta je čije	276
Pa šta da kažem gospodinu Maltusu	303
Kuda idemo	315
Beskraj	325
Neko i niko	327
U obliku čoveka	333
Aora	337
Da li ima nade	343
Reference	347

Posveta

Prvobitno sam bio prilično siguran da ovo pišem potpuno iracionalno. Samo za sebe. Jer, ko bi pisao dve godine, bez jasnog cilja? Kao slikar koji slika, a da ga ne zanimaju ni karijera, niti prodaja.

Ali, u stvari, kada se saberem, ovo je ipak posvećeno „vanzemalcima“.

Onima, a pouzdano znam da ih ima mnogo, kojima nikako nije jasno zašto čovek, kao biće koje ima sve uslove za savršen život, nosi u sebi toliku samodestrukciju.

Onima koji, uprkos svemu, uvek nose nadu u svojim srcima.

Pogledaj, progledaj

Koliko zaista volite, saznate obično kada zapreti gubitak.

Teturam se po peskovitoj i ispucaloj zemlji. Vrelina peče tabane a neizdrživa žeđ muti um.

Kroz mnoštvo nejasnih, lelujavih senki naziru se most, kupola crkve i stara tvrđava sa spomenikom. Prepoznajem Beograd.

Suvo korito ušća Save u Dunav.

Padam na užareni pesak.

To me, valjda, u istom momentu i budi.

2:14.

Potpuno mokr od znoja čujem kako se srce snažno koprca u grudima.

Pogledah se u ogledalo i pretrnuh. Lice sivo, smežurano. Opekotine, crvenilo, plikovi. Oči mutne a usne popucale, krvave i samrtno bele. Ne verujem u to što vidim. Vrhovima drhtavih prstiju opipavam svoje lice i prelazim lagano i pažljivo preko suvih ljuspica kože. Pokušavam da ih skinem osećajući potuljeni bol.

Nikada do sada nisam osećao ovakav strah.

Bože, šta je ovo?

San?

Početak teške bolesti?

Ili i jedno i drugo?

Mada sam bio siguran da bi se vest o nestanku mojih dveju reka raširila brzinom munje i da bi već preplavila sve vesti, ipak me realnost tog prizora toliko iznenadila, protresla i uznemirila da sam ujutro, ne govoreći nikome, otišao na Ušće.

Da proverim da li su moje dve reke tu.

Sve je bilo na svom mestu.

Iako sam to očekivao, ipak mi je laknulo.

Kao i uvek do sada, ovo jedinstveno mesto me je ispunilo nekom dobrom energijom i podiglo raspoloženje.

Povetarac se poigravao sa galebovima i povremeno bi, onako usput, uleteo i u moju kosu da bi onda hitro i nestašno pobegao dalje.

Šetao sam lagano obalom, bacio nekoliko oblutaka brojeći njihove odskoke a zatim zastao zagledan u tu ogromnu, moćnu masu vode koja je klizila ispred mene.

Kakva magija.

Njeno veličanstvo priroda.

Neočekivano me prenu slika džigljavog trinaestogodišnjaka.

Ulazi polako u Dunav. Sa strahom u očima gleda zamućenu prohladnu vodu osećajući na svojim leđima radoznale i uplašene poglede drugara. Došao je dan kada i on polaže taj ispit. Ili jeste ili nije. Na Dorćolu su se dečaci razlikovali po tome da li su preplivali Dunav ili ne. Izbegavao je da gleda drugu obalu jer je baš danas izgledala tako daleko. Kao da je nema. Znao je da ne sme da pliva isuviše koso, jer to neće biti ono pravo. Najveći mangupi su bili oni koji su imali najmanji ugao.

Neka neopisiva energija je prosto tutnjala njegovim telom.

Zaronio je u vodu, u svoj prvi, veliki životni test.

Da!

Od tada Dunav za mene više nije samo obična reka.

Popeo sam se do Kalemegdanske terase i sa neverovatnim uživanjem dugo gustirao kafu utapajući svoj zadovoljni pogled u romantičnu idilu rečnog spajanja.

Koliko je vojski vekovima prolazilo i ratovalo prelazeći tamo ka niziji, ili ovamo ka šumama. Da li je i neki od tih ratnika stigao da, između dva umorna koraka, bar na tren zastane i uživa, ovako, vanvremenski, skoro nestvarno.

Koliko je samo uzbudljivih i običnih životnih priča, večno upijeno u ove obale a koliko odneto i rastvoreno u dalekim morima. Ili otrgnuto i sačuvano u nečijim sećanjima.

Koliko li se tek zaljubljenih pogleda sa ovog brda mazno spuštalo dole ka tim rekama otkrivajući ljubav i tražeći mladalačku sreću.

Zamišljam akvarel.

Dole, odmah ispod Kalemegdana, mešaju se dve nijanse iste boje, jedna tamno smeđa, druga nešto malo svetlija i gušća. Sa bezbrojnim blještećim iskrama odsjaja. Sava se nekako, znajući da nema kud, i čini mi se pomalo ljutito, balkanski, predavala Dunavu. A on je, onako velik i jak, prihvatao mirno, na prvi pogled nezainteresovano i bez preteranog pokazivanja svoje nadmoći.

Svetski putnik velikog šarma.

Slavimo život.

Iako su moje reke bile na svom mestu i tekle i dalje mirno svojim vekovnim putevima, iako je sa mojim licem bilo sve u redu već posle nekoliko minuta, taj težak i čudan doživljaj me je ipak svojski prodrmao.

Neki nedefinisan loš osećaj me drži danima.

Šta god da radim i o čemu god da mislim, nekako mi se stalno vraća ta, toliko stvarna a potpuno neverovatna i šokantna slika.

Ako je to zaista bio samo san, kako to da je sve bilo tako surovo realno. Kako to da mi je lice izgorelo a usne ispucale? To se u snu ipak ne događa.

Da li da odem kod psihologa?

Niko mi neće verovati. Prvo što ćepomisliti je da sa mnom nešto nije u redu.

Nestvarno, stvarno, nestvarno...

Pretražujem sanovnike.

Nema razumnih odgovora.

Da li reka može tek tako, prosto, da nestane.

Odjednom.

Ustaneš i vidiš da je nema.

Isparila?

Ili je neko, negde gore, usput, prosto skrene pa putuje na neku drugu stranu sveta? Da li su ovi današnji lopovi postali tako vešti ili osioni, pa krađu i reke?

Ili naše reke imaju neke sasvim drugačije muke?

Pa nestaju lagano.

Umiru stoički.

Pred našim očima.

Nekako je izgledalo
da čak i one,
eto,
koliko god se same branile
svojom lepotom,
i koliko god ih ja čuvao
svojim uspomenama
i tihom, iskrenom brigom i tugom,
zaista,
nekog dana,
mogu zalutati u sećanja
ili se trajno preseliti u snove.

I onda su me,
one,
tako nestvarne,
čarobne,
prelepe,
i moćne,
One,
što spajaju dva kraja ovog sveta
i pale iskre u mojim očima,
iznova,
noseći nadu,
pogurale.
Da učinim bar nešto.

Kuda to ide ovaj svet?

I tako je počelo ovo istraživanje.

U početku nisam znao gde će me odvesti, ali kako su prolazili dani, tako je i potreba da proverim, pročitam i zapišem postajala sve veća. Pitanja su se širila, a odgovori su tražili da kopam dublje.

Brojni ozbiljni sajtovi, podaci, grafikoni, filmovi, pravi i lažni eksperti, hrpa poluozbiljnih i ozbiljnih članaka, istraživanja, saopštenja, forumi, konferencije, okrugli stolovi, vladine i nevladine politike, udruženja, privatne inicijative i nezavisne organizacije.

Meseci rudarenja.

Uglavnom, radni folder je, iz dana u dan, postajao sve veći.

Nekako uporedo sa njim je jačao i gorak osećaj u ustima.

Neverovatna mešavina pojedinačnih, grupnih, lokalnih, globalnih interesa, profita ili politika. Formalizacija i razvodnjavanje propisa, dogovora i neverovatni i neshvatljivi kompromisi. Brojne institucije bez autoriteta i mnoštvo lažnih i pogrešnih ljudi na važnim mestima.

Koliko jalovih sastanaka a dobrih govora, grupnih fotografija a neiskrenih osmeha, velikih naslova, bombastih izjava i premalih rezultata.

Bez stvarne spremnosti da se rešavaju problemi.

Nefunkcionalnost, nesposobnost, nekompetentnost i nedelotvornost. Globalna kakofonija. Opšta nemoć.

Reči, dokumenta, rezolucije i potpisi više nikoga ne obavezuju.

Bože, gde su ljudi.

Kao da je neki čudan virus zahvatio ceo svet?

Izgleda da više nema nevinih.

Sakupio sam sasvim dovoljno građe i avantura pisanja je konačno mogla da počne.

Nekoliko sekundi razmišljanja i prsti su počeli da plešu po tastaturi.

„Stanovništvo na planeti Zemlji raste geometrijskom progresijom, a sredstva za život aritmetičkom. Masovne ratne pogibije i epidemije smrtonosnih zaraznih bolesti su prirodni regulator odnosa priraštaja i resursa, i protiv njih je uzaludno boriti se...”

Ovo je davno pisao Maltus u svom delu „Esej o principu stanovništva”.¹ Da se ipak ne bi dogodio ovakav scenario, Maltus se zalagao za preventivnu kontrolu...

Tu sam neplanirano stao, jer mi je upravo stigao mejl, a krajičkom oka, kao da sam, uočio „Maltus“. Zaintrigiralo me je. Hajde da vidim o čemu se radi.

Verujem da ćete biti iznenađeni mojim pismom.

Ja sam Tomas Robert Maltus i znam da ste čuli za mene još u toku vaših studija. Želim da pozdravim vašu nameru da istražite ovu interesantnu i tako važnu temu i da vam dam podršku u tome.

Pratim vas danima i vidim da ste sakupili obilje građe. Isto tako verujem da je, uz sve to, veoma dobar izbor da krenete upravo sa mojim tezama. Posle toliko godina, i dalje verujem da se, bez obzira na sve tehničko-tehnološke promene, tu krije egzistencijalna suština.

Pravilno ste uočili da je ovaj problem u međuvremenu evoluirao i da se ne može posmatrati na isti način kao u moje doba. Zapravo, danas su prirodni, sociološki, politički, ekonomski, tehnički, zdravstveni, psihološki ili moralni aspekti otišli tako daleko i postali toliko globalni i izmešani da je svako razmišljanje o postojanju i opstajanju jedino smisljeno kroz razumevanje te kompleksnosti i interakcije.

Drago mi je što vidim da polako oštrite svoju prvobitnu ideju i da imate čist i konzistentan metodološki pristup. Verujem da će to biti odličan rad. Preporučujem vam da pročitate moj „Esej“ i da se uverite kako sam ja tada razmišljao o sličnim fenomenima, koji su eto, kako vidim, nažalost i danas aktuelni.

Želim vam uspeh u daljem radu.

Srdačno

Tomas Robert Maltus

Hajlejberi

Ujedinjeno Kraljevstvo

Jebote. Šta je sad ovo? Šok za šokom. Razlika je što sam sada bio budan, pa ne mogu da promrmljam da je to samo san. Jer mejl je bio tu, kao krunski dokaz. Adresa *uk*, datum 23. 12. 2021. godine, vreme 4:23 AM.

Neka igra?

Kome sam sve pričao da nešto pišem?

Ma ne, nikome od njih ne bi palo na pamet da zbija šale na ovakav način.

Pročitao sam mejl ponovo, i ponovo, zureći tupo u blješteći ekran.

Ućutao sam udubljen i nekako zarobljen neočekivanim zapletom.

Muvao sam se celog dana po stanu izbegavajući da prelistavam svoje knjige sa studija. Bilo je to poprilično davno, ali Maltus je mogao da bude pomenut u Političkoj ekonomiji I, Doktrinama ili Istoriji ekonomske misli. Možda i u nekoj Demografiji.

Na kraju sam ipak ukucao „Robert Maltus“. Potrošio sam ostatak dana zapisujući ili ubacujući u folder neke nove napomene, citate ili kritike.

Već je bilo poprilično kasno kad sam zatvorio računar i umoran ugasio svetlo.

To nije bio san, začuh odnekud.

Iznenaden, zastadoh, kao uplašen jelen koji osluškuje opasnost, spreman na beg. Instinktivno pogledah oko sebe.

Nema nikoga, definitivno sam potpuno sam.

Učinilo mi se, pomislih.

Ne, nije ti se učinilo, nastavio je nepoznati.

To i nije bio glas, jer ga nisam čuo. Ali sam ga sasvim jasno registrovao i razumeo, kao da je neko govorio tu pored mene. Ili u meni.

Ukočih se. Na trenutak me prodoše žmarci. Ponovo mi se u glavi zavrte san o rekama

Zaista mi je žao što si se zbog mene toliko uznemirio. Voleo bih da to zaboraviš. To je ipak bila samo specifična fikcija. Opusti se i veruj mi, reče glasom koji je zaista ulivao poverenje.

Ali, red je, kako vi Zemljani obično kažete, da se predstavim. Nisam čovek, nisam zemljanin, nisam ni duh, pa ni vanzemaljac. Ja sam i nešto i niko i ništa i sve u isto vreme. Najkraće rečeno ja sam deo strukture univerzuma. Ovde sam zbog tvog istraživanja.

Na početku bih hteo samo da ti kažem da je tvoja sumnja opravdana, jer je taj tvoj san ipak bio realan. Tvoje dve reke su stvarno nestale. Ali, kao što si video, one postoje i dalje. Ustvari, to je bio samo delić tvog kratkog stvarnog putovanja u jednu od mnogih varijanti budućnosti.

Pretrnuh. Koja ludnica. Ipak je sve to neka igra.

Ma, skrivena kamera, sa nekom neslanom šalom?

Pogledah u računar. Isključen, kamera pokrivena. Mada, nikad se ne zna! Mangupi svašta rade. Ali, ma ko bi se ovoliko bavio

mnome. Uostalom, zar nisam u sopstvenom krevetu. Valjda spavam?

Vidiš, (nastavio je), kada kažem „Ja“, misleći na sebe, ili „Mi“ misleći na to gde pripadam, ne izražavam se precizno. Jer, Ja ne postojim i Mi ne postojimo. A ipak smo svuda. Ja nisam biće, onako kako vi to razumete zemaljski.

Iako su me ovih nekoliko uvodnih napomena opet prosto podigle, budeći i strah i radoznalost u meni, nekako je sve polako „leglo“, tako da je moje prvobitno uzbuđenje potpuno nestalo. Za divno čudo, opet sam bio potpuno miran. Počeo sam zaista da verujem mom čudnom sagovorniku.

U redu je, rekoh lagano. Ali, moram da priznam da baš ništa ne razumem. Sve ovo je tako brzo i neverovatno. Moje reke, putovanje u budućnost, tu si, a ustvari nisi, nisi biće... Kako? Šta?

Onda, u istom momentu kada me ta pomisao prosto prostreli, spontano ustadoh, valjda da bih iskazao poštovanje i poniznost.

Bog!?

Neverovatno. Ipak postoji! Pomislih.

Ne znam zašto sam to rekao. Nekako je samo izletelo. U istom trenu sam prekorio svoju brzopletost.

Naime, godinama sam, lagano i sasvim lično, bez preterane posvećenosti i strasti, otkrivao, razvijao, uobličavao i sve više prihvatao stav da je sve što me okružuje, dakle sva priroda, planeta, kosmos..., to ukupno savršenstvo, sažeto i izraženo nepersonalizovano, kao apstraktni pojam, ili potpuno čista misao, ustvari moj Bog. Ako sam mu se ikada „obraćao“, zamišljao sam samo takvog Boga.

Nešto kao beli kvadrat na belom.

Ne, ne.

Ljudi su stvorili predstavu Boga da bi mogli da lakše prihvate život, jer ga ne razumeju. Za vas je to vrlo kompleksno pitanje, prvo u domenu sasvim ličnog, a zatim i kolektivnog fenomena i doživljaja. Ali, u principu, ne ulazim u tu, čisto zemaljsku predstavu. U traganju za smislom života svako od vas ima pravo na lični izbor pa i sopstvenu predstavu Boga. I ne samo sada i samo po tom pitanju, i inače, u principu, ne reagujemo na bilo šta planetarno. Jer, mada uvek sve znamo i vidimo, ne uključujemo se ni u zemaljske događaje, niti utičemo na njih, čak i kada su oni katastrofični, ekstremno nerazumni ili nemoralni i nepravedni. Prosti je rečeno, planeta, priroda i sva bića žive svoj život, kakav god da je. U celom univerzumu dominira princip koji je isti za sve – samoregulišući haos.

Dakle, sasvim je normalno što ti ove stvari ne razumeš i što si zbunjen. Ali, bez obzira na moju nestvarnost, iskazano realnom terminologijom ovaj razgovor je stvaran, iako ne postojim niti sam sada ovde pored tebe. Jer, kako rekoh, ja sam svuda i nigde.

Uostalom, šta je realnost?

To nije nikakav uslov za ovaj kontakt.

U svakom slučaju budi spreman da, kada ti se sledeći put javim, na kratko, „putuješ“ dalje u nepoznato.

I nestade.

Više nisam ni trenuo. Pred zoru sam ustao nekako potpuno slomljen. Preumoran. Težak. Svi mišići su me boleli i imao sam potrebu da ponovo legnem.

Šta se ovo događa?

Pobrkani java i san.

Košmar.

Niti da ostavim, niti da nastavim. Najradije bih da pobegnem od svega.

Nisam želeo ni sa kim da delim ova iskustva, jer će možda pomisliti da sam skrenuo. Da budem iskren, i sam sam se nekako pitao da li se, ustvari, sva ta čuda događaju samo u mojoj glavi? Prvo taj famozni san, pa mejl od nekog ko je umro 1834. godine, onda ovaj, još čudniji dijalog. Premnogo i za budalu. Zaista.

Bio sam ozbiljno zabrinut, uznemiren i uplašen.

Diši duboko. Udahni zadrži, izdahni... 1, 2, 3, 4. Opusti se. Smiri se, smiri se, sugerisao sam sebi.

Bila mi je tako potrebna tišina.

Mocart. „Rekvijem“.

Ali, mada sam se trudio da se prepustim prijatnim, smirujućim tonovima, ne bi li me, kao mnogo puta do sada, prevarili i odneli negde daleko, ovoga puta ni to nije išlo.

Onda sam, više na silu, vukući se, otišao na Adu i dugo šetao bez ikakvog cilja. Iako sam bio pospan, izbegavao sam da idem kući jer sam se ustvari bojao sna. Isto tako sam celoga dana, nekako pomalo i panično, odbacivao svaku misao otvaranja računara i pisanja. Shvatio sam da sam bežao i od toga.

Pa i u to pisanje kao da se uplela neka sila sa strane, pa prosto ne kontrolišem svoje misli. Uostalom, one nisu ličile ni na šta.